

הרב קדוש גבריאל

ההוד וההדר במצוות התלויות בארץ

ט"ו בשבט מבטא יותר מכל את קיומן הממשי של המצוות התלויות בארץ. אמנם כבר נקבע מנהג אכילת הפירות בט"ו בשבט, אך וודאי שכיום ששבנו לארץ נחלתנו לקיומן הממשי של המצוות התלויות בארץ יש לנו לציין את ט"ו בשבט כחגה של הארץ ומצוותיה ולא רק דרך אכילת פירותיה של ארץ ישראל. בגלות הארוכה אורם של מצוות אלו הועם, עסקנו בכלל המצוות, עסקנו בהלכות אורח חיים, הלכות חושן משפט ואבן העזר אך נבצר מאיתנו לעסוק הלכה למעשה בחלק נכבד של יורה דעה העוסק במצוות התלויות בארץ. לא זכינו להתחבר לעבודת ה' דרך עבודת האדמה, מצוותיה, קדושת האדמה ועבודתה וקדושת פירותיה של ארץ ישראל. ויתרנו על המדרגה המיוחדת של החקלאי הארצי-ישראלי: "אמונת - זה סדר זרעים. שמאמין בחיי העולמים וזורע". לא זכינו לראות באדמה כאדמה אשר מופיעה את ההשגחה המיוחדת של הקב"ה עלינו "ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה". ודאי עסקו במצוות אלו אך תורתה בפועל של ארץ ישראל הייתה סוד כמוס אשר לא התגלה אלא לחכמים בלבד. ב"ה בשנות גאולה כאשר שב עם ישראל לארצו הולכת ופורחת מחדש תורתה של ארץ ישראל וכמו אשה הממתינה לבעלה כך המתינה לנו הארץ וגומלת לנו בפירותיה היפים. ביחד עם שיבת הבנים לגבולם שבה תורת ארץ ישראל ופורחת, מתגדלת ומתעצמת והעיסוק בה הפך להיות נחלת רבים וטובים. זוכים אנו לראות במו עינינו את התגשמות נבואת יחזקאל "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תישאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא". עוד ארוכה הדרך להנחלת עבודת האדמה בארץ ישראל כערך תורני בדור של

גאולה, עוד ארוכה הדרך עד שנוכל ללא ציניות לראות בחקלאות הארץ מצווה והעיסוק במצוותיה של הארץ השלמתה תורת ה' התמימה אשר היתה חסרה לנו ותורת הולכת ומתגדלת. עדיין איננו זוכים לקיומן המלא של המצוות התלויות בארץ כמצוות מן התורה, עדיין אין נתינת המעשר ניתנת לכהן, ומעשר ראשון ללוי אך גם במצב החסר הזה יש למצוות התלויות בארץ ערך גדול מהצד הסגולי ומהצד המעשי.

הרב קוק בהקדמה לספרו "שבת הארץ" קושר את מצבה הרוחני של האומה בכל הדורות לרמת החיוב שאנו מתחייבים במצוות השמיטה והיובל. בדברו על דיני היובל כותב הרב:

כל אלה יחד הם סימני-חיים עליונים, שצריכה לגלותם אומה זו, שמוסר-לאומי אלהי כזה חי בקרבה, ונכון הוא לפניה, בהיותה מבונה בכל תכסיסה ברום עילויה המדיני "כשכל יושביה עליה" - למען יעלה בידה תכסיס התגלות ההכרה של היושר האלהי, העומד למעלה מסגולתה המוכנה עמה מכבר, השומרת על תפקידיה שלא ירדו ולא ימחו כליל.

ובאר הרב עוזי קלכהיים זצ"ל: (שירת האומה לארצה עמודים קעא-קעת, בשינויים

קלים):

בדרשה זו ציינו חכמינו את מצבה התקין והשלם של האומה... מצב זה מציין את הקשר השלם שבין העם והארץ, אשר נוצר מהמפגש המשותף של כל העם עם נחלתו. כלומר, היובל יכול לשמש לנו כמודד למידת זיקתו ונכונותו של העם להיות בארצו. כשהוא חל, משמע שהעם שוכן בנחלתו וחי בה חיים טבעיים במדינתו ככל עם על אדמתו. במצב שלם זה, יכולה להופיע גם רוחו בצורה מושלמת... בעת שיגיעו המצוות התלויות בארץ לידי חיובן מדאורייתא- הרי שהגיעה האומה להתחברות מלאה בארצה, אז היא תגלה כוחות גנוזים שבקרבה... וזוהי החירות העליונה שתתגלה ביובל.

ישנו קשר ישיר בין מידת דבקותו ושהייתו של העם בארץ ישראל לבין אופן עומק החיוב של המצוות התלויות בארץ, ככל שקשר זה עמוק יותר כך הארץ, כביכול, היא יותר מתגלה וממילא מצוותיה מתגלות ביתר שאת עד כדי רמת חיוב של תורה.

אך גם באופן קיומן של המצוות כיום יש כוח לפעול על רמת חיובן וקיומן המלא. הרב קוק באורות התחיה (פ"ה) עוסק במקומן של המצוות התלויות בארץ כיום וז"ל:

הצורה התמציתית של כל סדרי חיי החברה על-פי המטבע האלהית המתאמת אל החיים, המרחבת אותם, מטהרתם ומרוממתם אל החפץ ואל הרכוז של כל האמצעים העושים את החפץ למתנה טובה באמת, גנוזה היא במערכה של המצוות התלויות בארץ, במקדש ובממלכה השלמה הישראלית, בהם ובסדריהם.

הרב קוק תולה את תמצית חיי החברה הישראלית המתוקנים, את צביונם השלם במערכת המצוות התלויות בארץ. ואם אם ישראל השואל והרי כל קיומן כיום הוא דל וחסר? מדגיש לנו הרב קוק שסדרי חיים שלמים אלו הם גנוזים במצוות התלויות בארץ, פירוש הדבר שגנוזה זו אמורה לצאת אל הפועל, לא רק לעתיד שאז יתקיימו כל מצוות אלו כהלכתן אלא כבר עכשיו יש בכוח השאיפה והציפייה לעתיד כזה לפעול את פעולתו על ההווה.

העתיד איננו פוסק מלתבע את תפקידו מן ההווה, וההווה מתמלא ענין כפי ידיעתו שהעתיד נזקק אליו, איננו נעשה בזה רק בטל אל העתיד, כי-אם הוא מתמלא על-ידי זה בכל צביונו ועצמו, וההכללה בתוך שאיפת העתיד ורום מעמדו מוסיפה לו עדנה וגבורה חיה.

הרב קוק לימדנו שיש בכוח שאיפתנו וציפייתנו לקיומן של המצוות התלויות בארץ את המפתח לגלות את הכוח המיוחד הגנוז בהן לסדר מחדש באופן מתוקן את "סדרי חיי החברה על-פי המטבע האלהית המתאמת אל החיים".

נראה שחידושו של הרב הוא שגם כעת בקיומן של המצוות התלויות בארץ אנו פועלים רבות לגילוי אותו כוח מיוחד שבהם ומקרבים ע"י קיום זה את האפשרות לקיימן באופן המלא שלהם. וכך כתב הרב קוק בהמשך דבריו (שם):

לכן מלאי חיים הם לנו הזכרונות האצורים בזכר שאנו עושים, על-פי המסורת ועל-פי תקון סופרים, על-פי קבלת אבות מקדם או על-פי שריד מעקר חיוב דין תורה, לפי התפצלות ההכרות המתפרדות בשטות המעשיות של חכמת ההלכה לכל המצוות התלויות בארץ. מצמקים נראים לנו עתה הדברים, צורה דלה יש להם מבחוץ, אבל חיים וענין רב הם מלאים בפנים.

מעודד אותנו הרב ואומר גם אם נראים לנו מצוות אלו כתלושות ולא שייכות אך נדע שיש בהם כוח חיים מיוחד:

אֲנִי מַעֲרִימִים עַל שְׁמִירַת הַשְּׁמִיטָה בְּמִכְרָה לְנֹכְרִי אֶת הַקֶּרְקָעוֹת, מְקִיָּמִים אֶת נְתִינַת הַמַּעֲשָׂרוֹת לִכְהֵן וְלִלְוֵי עַל-יְדֵי תִקּוֹן שְׂאִין בּוֹ הַפֶּסֶד גָּדוֹל לְנוֹתָן, וְלֹא רוּחַ גָּדוֹל לְמַקְבֵּל, מְבָרְכִים וּמְפָרְשִׁים, וּפּוֹדִין אֶת הַמַּעֲשֵׂר הַשְּׁנִי הָרִאשִׁי לְהַאֲכִל בְּקִדְשָׁה בְּעִיר הַמֶּרְקָזִית הַקְּדוּשָׁה וְהַחִיָּה, הַמָּקוֹם אֲשֶׁר בָּחַר ד', לֵב הָאֲמָה לְכָל זְרָמֵי חַיִּיהָ... אֲבָל אֵלֶּה הַגְּרָגִים הַזְּעִירִים כַּח-צְמִיחָה גָּדוֹל גָּנוֹז בָּהֶם, אֵל כָּל מֶה שֶׁהֵם עוֹרְגִים, מְכַל מֶה שֶׁהֵם צוֹמְחִים בְּעֶבֶר, וְאֵת כָּל מֶה שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהַצְמִיחַ לְהַבָּא. כָּל זֶה כְּלוּל בָּהֶם בְּאֶפֶן טְפוּסִי, וְכֵן הֵם פּוֹעֲלִים בְּחֲשָׁאֵי עַל הַנֶּשְׁמָה הַמְּקִיָּמָה, פּוֹעֲלִים לְהַלְהִיב בְּהַתְמַדָּה אִשׁ קִדְשׁ לְאַהֲבַת הָאָרֶץ...

קיומן של המצוות התלויות בארץ פועל לחזק ולאמץ את קשר החיים של האומה לנחלתה, היחיד שמפריש תרומות ומעשרות פועל הוא רבות על האומה בכללה ועל קיומה של תורה בהודה ותפארתה:

הַהוּד וְהַדָּר וְהַפָּאָר הַמִּיָּחֵד שֵׁשׁ בְּמִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בָּאָרֶץ, כְּשֶׁהֵן מִתְקַיְּמֹת עֲכָשׁוּ בָּאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵינוּ, עַל-יְדֵי אוֹתוֹ הַחִיל הַחֲלוּץ הַהוּלָל וּבֹנֶה אֶת אֶרֶץ הָאֲבוֹת וּמְכִין אַחֲרִית וְתִקְוָה יוֹתֵר חֲזָקָה וְיוֹתֵר בְּהִירָה לְדוֹר יָבוֹא, מִתְגַּלָּה הוּא לָנוּ מִתּוֹךְ עֵז חֲפִצָּנוּ הַפְּנִימִי הַמִּפְעֵם בְּקֶרֶב נִשְׁמַתָּנוּ, לְהַעֲמִיד אֶת צְבִיּוֹן אֲמִתָּנוּ עַל אֶרֶץ אֲבוֹתֵינוּ בְּמִלָּא תֵּאָרָה...

ונסיים בדבריו של הרב קוק בסידורו אשר מבטאים את כוחם ומהותם של המצוות התלויות בארץ ואת התביעה מאיתנו להשתדל לרוממם ולשגבם עד שיעשירו ויחיו את נשמת האומה ועו"ר עמ' שנ):

הנה ישננו שנת תרדמה משך גלות ארוכה וקשה מאד. כחותינו הלאומיים נשארו אז בלועים בקרבנו פנימה, מבחוץ הכל נעשה מקומט מזוקן, אבל מבפנים טל החיים הולך וזורם. כשם שהמצות המעשיות בכללן בכל מלואיהן הלכו עמנו בגולה, ושמרו לנו בה את לח חיינו ואת חותם רוחנו, ע"פ עצמותנו הפנימית, הביאו אותנו לאלה ימי התחלת תקופת ההארה לחיים של חפץ תחיית האומה בארצנו, כן יביאו אותנו המצות התלויות בארץ לידי רוממות החיים,

שע"פ צורתם השלמה הן נקבעו. וכל אשר נוסף להתבונן במהותן של המצוות התלויות בארץ כולן, ונראה כמה רחוקות הן מאתנו, כמה היינו צריכים להיות בתנאים יותר בריאים וחזקים, עד שיהיו אלה המצוות מתקיימות בהם, כן יגדל בנו החשק לקיים באהבה וביקר את אותו החלק, שאנו יכולים לקימו בתור זכר לדבר, זכר קדש, זכרון לחיים שלמים, שיבואו לנו בבוא תשועה שלמה לעמנו על אדמתנו לתשועת עולמים, ואשר בקימנו אותו עכשיו הננו מעשירים את נשמת אומתנו באותה אש הקדש.

ב"ה שזוכים אנו בדורותינו לשיבת עם ישראל על אדמתו והשראת השכינה בציון וממילא לחידוש קיומן של המצוות התלויות בארץ מצוות אל קונות להן קמעא קמעא, את מקומם הראוי להם בהשתדלות לקיום כללותיהם ופרטותיהם, בחיבור בין ישראל, ארצו ותורתו. ט"ו בשבט הוא יום המהווה אבן דרך לחידוש הרעננות שבקיומן של המצוות התלויות בארץ, בלימודן, ההעמקה בהן ובכבוד הראוי להם. כולנו תפילה שקשר חיים זה יגיע למדרגה השלמה של חיבור האומה לארצה ע"פ כל תורתה בקיומה המלא במרחבי כל ארצנו.

